

271. Alvastra, V. Tollstads sn.¹³¹

Pl. 70, 134.

Litteratur: Ernst Klein, *Konung Sverkers stamgård återfunnen?* i *Svenska Dagbladet* 27/8 1916; Otto Frödin, *Alvastra under medeltiden*, undersökningsberättelser tryckta i *Meddelanden från Östergötlands fornminnes- och museiförening* 1917 (s. 5),¹³² 1918 (s. 44), 1919 (s. 2), 1920 (s. 15 f.), 1921 (s. 80 f.), *densamme* i *Fornvännen* 1918 (s. 114 f., 118), 1919 (s. 43 f.), 1920 (s. 183 ff.), *Grävningssrapporter* i ATA; *Svenska Dagbladet* 11/8 1917; Hanna Rydh, *Svenska Dagbladet* 4/10 1919; *Tillväxten* i StHM.

Avbildningar: Fotografier och teckningar i ATA, återgivna i *Meddelanden* etc. se ovan.¹³³

I nuvarande åkermarken omkring och strax nedanför Sverkersgårdens stengrund vid sydänden av Omberg ha anträffats resterna av ett gravfält från järnåldern, som synes kontinuerligt ha övergått i ett kristet begravningsområde för den senare kungsgårdens invånare. Bevisen för denna övergång till kristen gravläggning utgöra ett antal brottstycken av kristna gravkistor av s.k. Eskilstunatyp, som på olika ställen anträffats i och utanför Sverkergårdens krypta. Dessa skulpterade gravkistor böra ha tillhört 1000-talets gravläggningar på platsen. När sedan under 1100-talet den nu i sina fundament kvarliggande stenbyggnaden tillkom, har man sönderbrutit de i marken liggande kistorna och använt delar av dem som byggnadsmaterial i huset, andra fragment ha kringströtts i marken.

Sådana brottstycken av tidiga kristna gravminnesmärken tillvaratogs av Otto Frödin under hans mångåriga Alvastraundersökningar vid följande tillfällen:

271 a: Hösten 1915¹³⁴ hade man vid plöjning av en åker något 100-tal m. väster om galbacken stött på en kalkstenshäll med ornament, vilken slogs av vid plöjningen. Den tillvaratogs av bygdebefolkningen och inlades som golv i en svinstia. Här anträffades den av dr Frödin, varefter den uttogs och rengjordes. Ett foto återges i *Meddelanden* etc. 1917, s. 6 (se pl. 70).¹³⁵ Hällens ursprungliga längd uppsattes av dr Frödin till 1,6 m. Förvaras nu i StHM, inv.-nr ¹³⁶. — Hällen har varit sidohäll i en Eskilstunakista och är ornerad med ett enkelt slingmönster. Runor saknas.

Fig. 148. 271a. Alvastra, V. Tollstads sn. Foto O. Frödin, efter *Meddelanden* från Östergötlands fornminnes- och museiförening 1917 s. 6.

271 b: Vid utrödningen av Sverkersgårdens rasmassor år 1917 anträffades inom stengrunden »några bitar av ornerade gravkisthällar av kalksten av samma slag som den i *Meddelanden* 1917, sid. 6, fig. 5, avbildade [dvs. nr 271a, se fig. 148] och liksom denna uppenbarligen härrörande från det på platsen befintliga gravfältet», *Meddelanden* 1918, s. 44. — Förvaras i stenmagasinet i Alvastra.

271 c, d, e: År 1919 frilades golvnivån i Sverkergårdens husgrund, och därvid kunde konstateras, att tre av de fyra konstruktionsbärande kolonnerna vilade på underlag av ornerade kalkstensplattor

¹³¹ Ristningarna har signum Ög N271 i Samnordisk runtextdatabas (version 2014).

¹³² Artikeln från 1917 är dock skriven av Ernst Klein och är i sin tur hämtad från hans artikel i *Svenska Dagbladet* den 27 augusti 1916.

¹³³ Nordén skriver följande på ett blad med rubriken »Anmärkning till Alvastra-hällarna:»

Jag hade dröjt med att infoga hällarna i min planschdel i förhoppning om att kunna själv undersöka och fotografera dem. Då jag i somras for ned till Alvastra för att i Frödins sällskap undersöka dem, befanns det emellertid, att de var inlagda i stenmagasinet och dolda under en sådan mängd av kalkstenshällar, byggnadsmaterial o.d. att det hade varit fråga om mycket arbete och dryga kostnader att röja ut och taga fram dem. Då ju hällarna är utmärkt avbildade av Frödin och dessutom inga runor är bevarade på dem, fann jag kostnaderna inte motiverade av hällarnas värde för runverket och nöjer med nu med att återge dem i Frödins upptagningar.
Nordén

¹³⁴ Nordén skriver 1916, men fyndet gjordes hösten 1915, se t.ex. *Meddelanden* etc. 1917.

¹³⁵ Plansch 70b visar en annan kalkstenshäll från Sverkergården än den här beskrivna, se istället figur 148 och Frödin i *Fornvännen* 1918, s. 118 f. Om 271a och den under plansch 70b avbildade hällen skriver Nordén i en äldre version av manuset (finns i Nordéns arkiv på Stiftsbiblioteket i Linköping): Vid marksonderingarna före utgrävningen av Sverkergården i Alvastra anträffade Frödin år 1916 en sidohäll till en Eskilstunakista, nu inlagd i en svinstia [=271a], samt en annan dylik häll, som upplöjts ur en åker.

¹³⁶ Inventarienumret saknas i manuset (i en äldre version av manuset angavs felaktigt att stenen skulle finnas i stenmagasinet). Inventarienumret råkade sedan bli 11645, det är dock felaktigt eftersom 11645 avser fynd från Husaby kyrka i Västergötland. Inventarienumret borde istället ha blivit 16025 vilket innehåller fynden från 1916 års utgrävning.

från 1000-talskistor av gängse typ. Dessa upptogs och avbildades samt återlades därpå i sitt förra läge, *Meddelanden* 1920, s. 15 f., 1921 s. 80 f. (se pl. 134).¹³⁷

271 f: Väster om Sverkersgården tillvaratogs 1918 en i åkerytan liggande upplöjd bit av en ornerad gravkisthäll. *Meddelanden* 1919, s. 2. Nu i stenmagasinet i Alvastra.

271 g: När klostret byggdes, synas flisor av sönderslagna gravkistor från gårdsgravfältet ha förts till klosterbyggnaderna och inlagts i dessa. Bl.a. har ett kalkstensstycke från en sådan grav inlagts som tröskelsten i klostret. Det saknar runinskrift.^{138, 139}

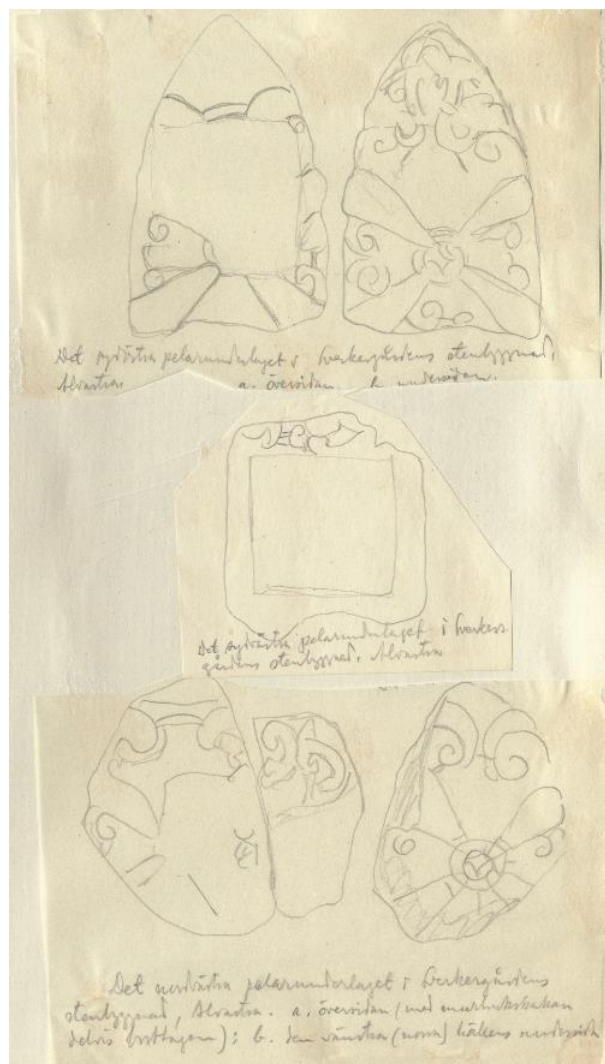
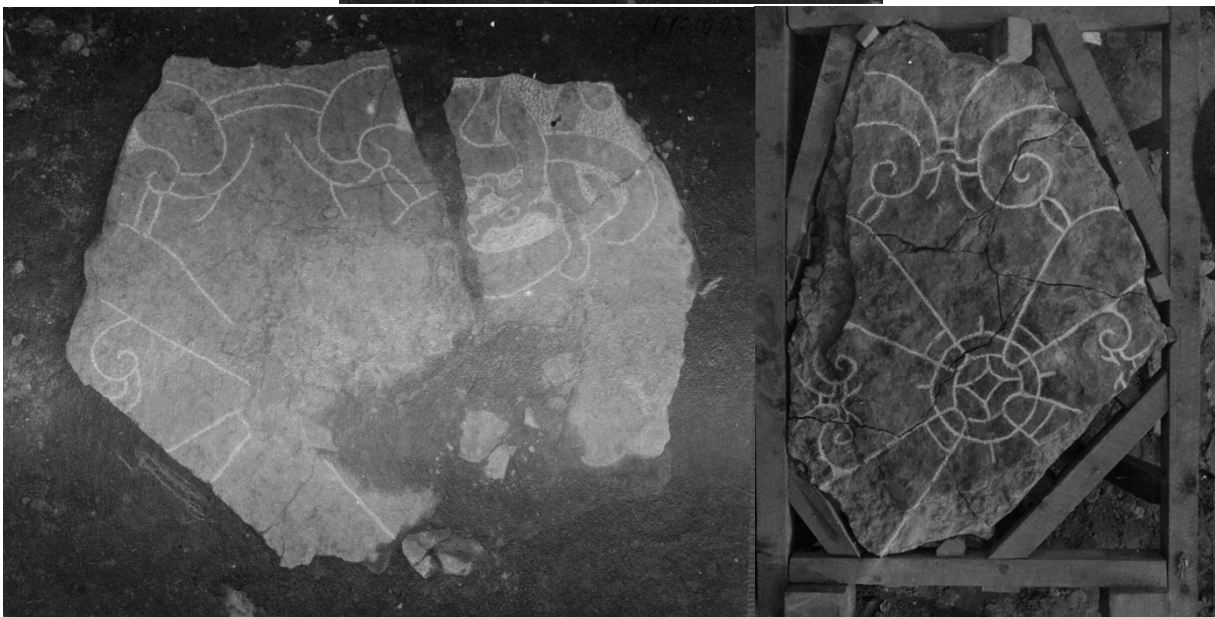
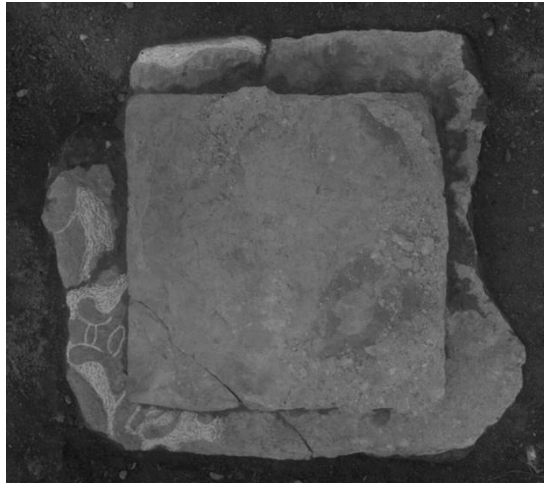
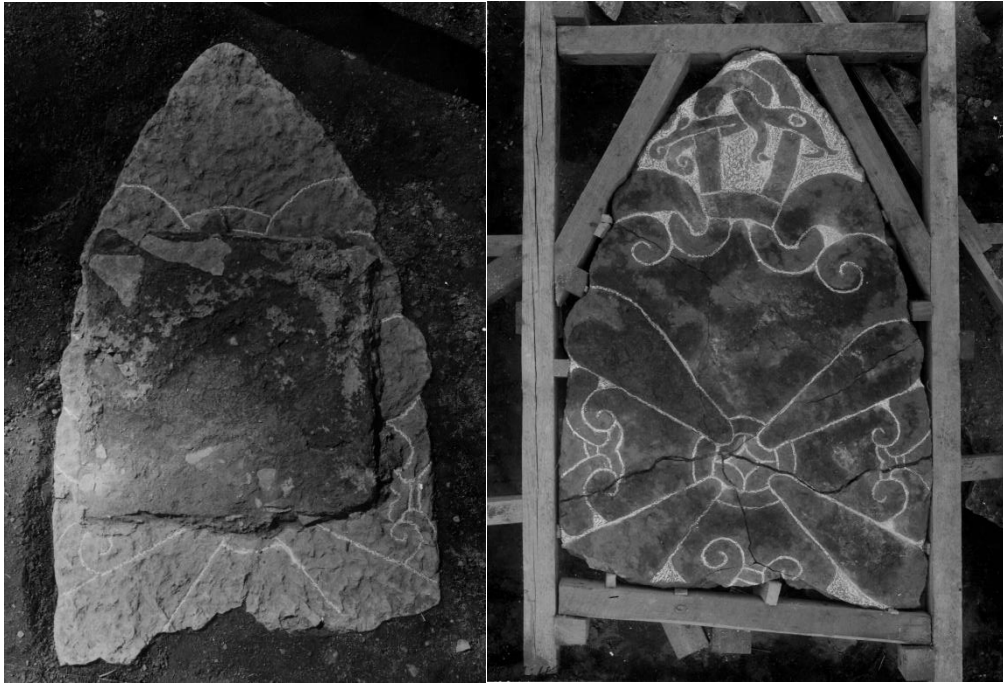

Fig. 149. 271c, d och e. Alvastra, V. Tollstads sn. I planschdelen saknas Frödings foton, däremot finns denna skiss till hur fotografierna skulle placeras. Nordén skriver vid teckningarna »Det sydöstra pelarunderlaget i Sverkergårdens stenbyggnad, Alvastra. a. översidan b. undersidan.» »Det sydvästra pelarunderlaget i Sverkersgårdens stenbyggnad, Alvastra.» »Det nordvästra pelarunderlaget i Sverkergårdens stenbyggnad, Alvastra. a. översidan (med murbrukskakan delvis borttagen); b. den vänstra (norra) hällens undersida».

¹³⁷ Ett av fundamenten, 271e, består av två olika gravhällar, se plansch 134.

¹³⁸ Fragmenten påträffades 1932 och 1935 och förvaras i Statens historiska museum, inv.nr 20106:2695 respektive 21068:1785. De har signum Ög SHM20106:2695 respektive Ög HedvallMenander473 i Samnordisk runtextdatabas (2014).

¹³⁹ Utöver stenarna och fragmenten beskrivna under nr 271a–g bör noteras två runlösa fragment påträffade 1921 vid Sverkerskapellet, de förvaras i SHM, inv.nr 16810:1-2 samt en större sidohäll avbildad hos Nordén, se plansch 70b, men inte beskriven i texten, se vidare fotnot 135.

Plansch 134. 271c, d och e. Alvastra, V. Tollstads sn. Foton O. Frödin (ATA). [Rekonstruerad utifrån skissen, se figur 149.]

Fig. 150. 271c, d, e. Alvastra, V. Tollstads sn. »Sverkersgården», östra väggen och golvet. Foto O. Frödin, efter Meddelanden från Östergötlands fornminnes- och museiförening 1920 före s. 13.

Plansch 70b. 271. Alvastra, V. Tollstads sn. Foto O. Frödin (ATA). [Nordén anger felaktigt inv.nr 6456 på Statens historiska museum vid planschen. Stenen skulle antagligen ha fått inv.nr 16027, men stenen finns kvar på Sverkersgården i Alvastra. Planschen visar inte sten 271a som Nordén skriver om i texten, utan en annan ristad sidohäll påträffad ett hundratal m. väster om Sverkersgården, se fotnot 139.]

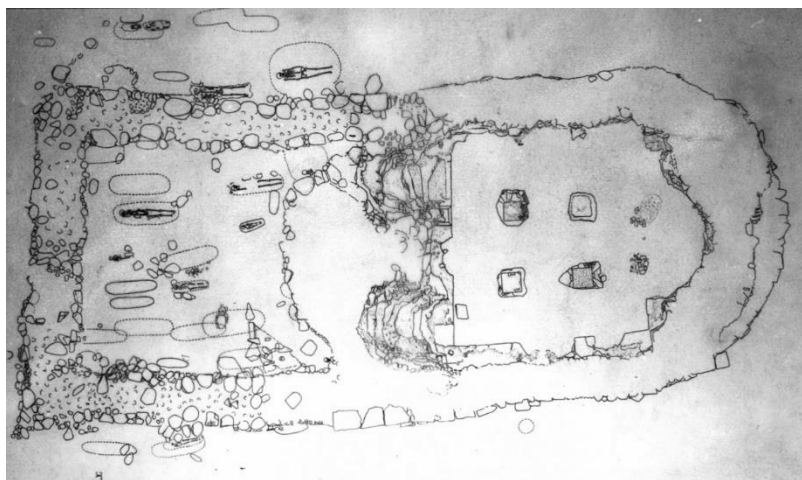

Fig. 151. Alvastra, V. Tollstads sn. Plan över »Sverkersgården» (V—Ö). Teckning O. Frödin (ATA).

Detta dokument ingår i en digital utgåva av Arthur Nordéns supplement till Erik Brates Östergötlands runinskrifter. Manuset avslutades 1947 och var tänkt att tryckas 1948. Utgåvan publiceras fritt tillgänglig på Internet.

Texten innehåller inte nyare litteraturreferenser än 1947 och tar ingen hänsyn till modern runforskning och måste därför användas med reservationer. Utgåvan är ännu preliminär och kan komma att revideras. Hittar du felaktigheter är du välkommen att meddela dessa till utgivaren på nedanstående e-postadress.

Utgivare: Jan Owe

Kontakt: runor@gamlebo.se

Senast ändrad 2020-05-12